

Постріл собі ж у ногу

«Закон проти Туска» дає опозиції у Польщі чудовий шанс на початку виборчої кампанії. Чи допоможе це перемогти ПіС, питання відкрите.

«Годі з нас! Ми переможемо!» – лунало Замковою площею у Старому місті Варшави 4 червня. Вулицями пройшла велика демонстрація об'єднаної опозиції, яка протестувала проти закону, ухваленого керівною партією «Право і справедливість» (ПіС). Так опозиція продемонструвала об'єднану силу і розпочала кампанію до парламентських виборів, які пройдуть в середині жовтня, імовірно, з мінімальним відривом між конкурентами.

Націоналістично-консервативна партія Ярослава Качинського «Право і справедливість» перебуває при владі в Польщі з 2015 року. Її головна мета – самовизначена та суверенна Польща, позбавлена «шкідливого зовнішнього впливу», включно з Європейським союзом. У цьому ж дусі партія відмовилася від європейського правового порядку та почала диспут з інституціями ЄС щодо верховенства європейського права та реформи польської судової системи. Зрештою це призвело до заморожування мільярдів євро коштів ЄС, призначених для Польщі, а також до різноманітних штрафів для країни. Водночас підтримка ЄС населенням Польщі вища, ніж майже в будь-якій іншій країні Євросоюзу. Тому ПіС вважає за краще проявляти антиєвропейські настрої радше в антинімецькій формі.

Зокрема, партія стверджує, що позов ЄС проти Польщі щодо верховенства європейського права насправді є просто нападом Німеччини на Польщу. Хоча ці заяви ефективні лише для певних категорій населення, ПіС вдалося одержати підтримку далеко за межами пронаціоналістичної аудиторії, запровадивши допомогу на дітей у розмірі 500 злотих (приблизно 110 євро), таким чином сприяючи покращенню фінансового стану більшої частини населення. Попередній уряд Дональда Туска, лідера партії «Громадянська платформа» (ГП), постійно відмовляв полякам у таких суспільно-політичних інструментах – завжди під гаслом: «Насамперед має зростати економіка». Однак «Громадянська

платформа» залишається найбільшим опонентом ПiС Качинського на майбутніх виборах.

Російська війна проти України не відіграє істотної ролі в політичних дебатах сторін у Польщі через непорушний консенсус повної солідарності та військової підтримки України

Обидві партії виникли з руху «Солідарність» у 1980-х. В той час як ПiС сприймає боротьбу «Солідарності» скоріше в націоналістично-консервативному ключі, як звільнення від іноземного панування й соціалізму, «Громадянська платформа» зосереджується на ліберальній економіко-соціальній політиці. Попри ці спільні корені – а можливо, саме через них – дві партії конфліктують та не можуть сформувати коаліцію.

Жовтнева кампанія, найімовірніше, перетвориться на мобілізаційну боротьбу. Хоча соціально-політичні бонуси від ПiС з'їла інфляція на рівні до 20 відсотків, партія продовжувала відстоювати антинімецький курс. Багатьом німцям не віриться, коли їм кажуть, що джерело справжньої небезпеки – не імперіалістична путінська Росія, а їхня власна держава. Якраз до Дня єдності Німеччини Варшава передала Берліну ноту з вимогою репарацій за збитки, завдані під час Другої світової війни, на майже астрономічну суму. Таким чином ПiС, можливо, і догоджає своїм виборцям, але навряд чи мобілізує ширші верстви населення. Як контрзахід у травні уряд пообіцяв знову збільшити допомогу на дітей до 800 злотих (приблизно 178 євро) і скасувати плату за проїзд на автомагістралях.

Хто переможе на виборах, досі невідомо

А от проблеми опозиції насамперед були пов'язані з визначенням пріоритетів. Замість того щоб зосередитися на альтернативних політичних підходах і простих ідеях, вона, схоже, все ще вирішує, в якій конфігурації брати участь у виборах. Туск хотів би очолити об'єднаний опозиційний список, проте соціал-демократи з «Нових лівих» (Nowa Lewica) були проти. До «Нових лівих» належить старий SLD («Демократичний лівий альянс»), який повернувся до польського парламенту, Сейму, лише у 2019 році. У 2021-му партія об'єдналася з рухом за громадянські права Роберта Бедрона «Весна», сформувавши «Нових лівих». Так партія набула нових сил, омолодила електорат і тепер дійсно має хороші шанси на повторне проходження до парламенту та потенціал для створення коаліції з ПiС. Третьою опозиційною силою є «Третій шлях»,

незвичне поєднання ліберальної партії «Польща 2050» Шимона Головні та давньої аграрної партії PSL.

Згідно з опитуваннями, ПіС з 36,4 відсотка разом із неоліберальною та правопопулістською «Конфедерацією» (10,9 відсотка) протистоять опозиційному блоку ГП (28,1 відсотка), «Нових лівих» (9,8 відсотка) і «Третього шляху» (13,7 відсотка). За прогнозами аналітичного порталу Polityka Insight, це забезпечить опозиції рівно 230 із 460 місць у парламенті. Отже, результати майбутніх виборів все ще залишаються невідомими.

*ПіС перетнула межу,
ухваливши законопроект
про створення державної
комісії для розслідування
російського впливу на
внутрішню безпеку
Польщі в період з 2007 до
2022 року*

Російська загарбницька війна проти України не відіграє істотної ролі в політичних дебатах сторін у Польщі через непорушний консенсус повної солідарності та військової підтримки України. Поляки прийняли понад 1,5 млн українських біженців.

Взимку 2022-2023 року не сталося кризи з енергопостачанням, якої багато хто боявся, і здавалося, що до кінця травня у ПіС буде явна перевага. Але її обіцянки щодо соціальної політики не спрацювали так, як мали б. До того ж партія перетнула межу, ухваливши законопроект про створення державної комісії для розслідування російського впливу на внутрішню безпеку Польщі в період з 2007 до 2022 року. Закон відверто спрямований проти лідера ГП Дональда Туска, який може опинитися під ризиком призупинення всіх політичних посад внаслідок розслідування. У початковій формі закон передбачає, що комісія є і позивачем, і суддею – без можливості оскарження.

ПіС, безумовно, очікувала протесту своїх європейських партнерів проти цього заперечення демократичних правил гри, але їх ошелешило, що США – набагато важливіший партнер в очах партії – також висловилися проти таких дій. Уже ввечері після підписання закону посол США у Варшаві прокоментував цю ситуацію, назвавши її загрозою для проведення вільних і чесних виборів. Невдовзі після цього президент Анджей Дуда в офіційній заяві почав відмовлятися від таких намірів і відтоді намагається знизити радикальність «закону про Туска».

Але кота назад в мішок посадити виявилось непросто. Закон викликав не лише величезний міжнародний резонанс, а й значну

критику всередині Польщі. Журналіст Безіл Керскі говорив про «націоналістичний революційний трибунал» у зв'язку з «законом про Туска», а об'єднана опозиція запросила людей на марш протесту 4 червня. Таким чином, ПіС дала опозиції помітний стартовий поштовх у мобілізаційній битві польської виборчої кампанії – помітний не лише всередині країни, а й далеко за її межами. Хоча пів мільйона учасників, про яких заявляють організатори протесту – безумовно, хіба що на верхній межі реалістичного діапазону – величезна кількість прапорів Польщі та ЄС, що показує силу й готовність демократичних опозиційних сил боротися з ПіС.

Опозиції особливо пощастило, що демонстрацію 4 червня відкрили не лише Туск і мер Варшави Рафал Тшасковскі, а й сам Лех Валенса, голова «Солідарності», лауреат Нобелівської премії миру та президент Польщі у 1990-1995 роках. Завдяки цьому протест можуть підтримати не лише затяті противники ПіС, і він має потенціал мобілізувати численних поляків на підтримку опозиції. А проте до дня виборів у жовтні ще далеко.

Переклад з англійської Наталії Прусенко

Макс Брендле

Варшава

Д-р Макс Брендле (Max Brändle) - очолює Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Польщі, до цього він керував представництвом Фонду в Сербії, Хорватії, а також працював у відділі «Центральна і Східна Європа» в Берліні.

